

HIDDEN WOMEN IN THE BIBLE

with Chazan Arik Wollheim

Hanna & Peninah

1. מדרש שמואל ג'

"בכל יום ויום היתה בת - קול יוצאת ומתפוצצת בכל העולם ואומרת: עתיד צדיק אחד לעמוד ושמו שמואל. וכל אישה שהיתה יולדת בן היתה מוציאה שמו שמואל. וכיוון שהיו רואים את מעשיו, היו אומרים - זה שמואל? אין זה אותו שמואל. וכיוון שנולד זה, ראו את מעשיו, אמרו - דומה שזה הוא!"

2. ברכות לא' ב

"ורבי יוחנן אמר זרע ששקול כשני אנשים ומאן אינון משה ואהרן שנאמר "משה ואהרן בכהניו ושמואל בקוראי שמו נביא ששקול כמשה ואהרן"

3. במדבר רבה י"ח

"משה ואהרן בכהניו ושמואל בקוראי שמו "עשרים וארבעה משמרות עומדות מבני בניו שכולם מתנבאים ברוה"ק"

4. כלי יקר, ש"א

"שהיה שקול כל"א צדיקים"

5. ירושלמי, חגיגה ב

" והרי דברים ק"ו מה אם שמואל רבן של נביאים שכתוב בו "וידע כל ישראל מן ועד באר שבע "

6. מכות כג

" א"ר אלעזר בג' מקומות הופיע רוח הקודש בבית דינו של שם ובבית דינו של שמואל הרמתי ובבית דינו של שלמה"

7. פרקי דר"א ט"ו

" ר' יוחנן אומר, כל הנביאים נתנבאו בחייהם, ושמואל נתנבא בחייו ולאחר מותו"

8. שמואל א פרק א-ב

א ויהי איש אחד מן-הרמתיים; צופים--מהר אפרים; ושמו אלקנה בן-ירחם בן-אליהוא, בן-תוחו בן-צוץ--אפרתי. ב. ולו, שתי נשים--שם אחת חנה, ושם השנית פננה; ויהי לפננה ילדים, ולחנה אין ילדים. ג. ועלה האיש ההוא מעירו מימים ימימה, להשתחוות ולזבוח ליהוה צבאות בשילה; ושם שני בני-עלי, חפני ופנחס, כהנים, ליהוה. ד. ויהי היום, ויצבח אלקנה; ונתן לפננה אשתו, ולכל-בניה ובנותיה--מנות. ה. ולחנה, יתן מנה אחת אפים: כי את-חנה אהב, ויהוה סגר רחמה. ו. וכעסיה צרתה גם-כעס, בעבור הרעמה: כי-סגר יהוה, בעד רחמה. ז. וכן יעשה שנה בשנה, מדי עלתה בבית יהוה--כן, תכעסה; ותבכה, ולא תאכל. ח. ויאמר לה אלקנה אישה, חנה למה תבכי ולמה לא תאכלי, ולמה ירע לבבך: הלוא אנכי טוב לך, מעשרה בנים. ט. ותקם חנה, אחרי אכלה בשלה ואחרי שתה; ועלי הכהן, ישב על-הכפסא, על-מזוזת היכל יהוה. י. והיא, מרת נפש; ותתפלל על-יהוה, ובכה תבכה. יא. ותדר נדר ותאמר, יהוה צבאות אם-ראה תראה בעני אמתך וזכרתי ולא-תשכח את-אמתך, ונתתה לאמתך, זרע אנשים--ונתתיו ליהוה כל-ימי חייו, ומורה לא-יעלה על-ראשו. יב. והיה כי הרבתה, להתפלל לפני יהוה; ועלי, שמר את-פיה. יג. וחנה, היא מדברת על-לבה--רק שפתיה נעות, וקולה לא ישמע; ויחשבה עלי, לשכרה. יד. ויאמר אליה עלי, עד-מתי תשתכרין; הסירי את-יינה, מעליך. טו. ותען חנה ותאמר, לא אדני, אשה קשת-רוח אנכי, ויין ושכר לא שתיתי; ואשפה את-נפשי, לפני יהוה. טז. אל-תתן, את-אמתך, לפני, בת-בליעל: כי-מרב שיחי וכעסי, דברתי עד-הנה. יז. ויען עלי ויאמר, לכי לשלום; ואלהי ישראל, יתן את-שלתך, אשר שאלת, מעמו. יח. ותאמר, תמצא שפתיך חן בעיניך; ותלך האשה לדרךך ותאכל, ופניה לא-היו-לה עוד. יט. וישכמו בבקר, וישתחוו לפני יהוה, וישבו ויבאו אל-ביתם, הרמתי; וידע אלקנה את-חנה אשתו, ויזכרה יהוה. כ. ויהי לתקפות הימים, ותהר חנה ותלד בן; ותקרא את-שמו שמואל, כי מיהוה שאלתיו. כא. ויעל האיש אלקנה, וכל-ביתו, לזבוח ליהוה את-זבח הימים, ואת-נדרו. כב. וחנה, לא עלתה: כי-אמרה לאישה, עד יגמל הנער והבאתיו ונראה את-פני יהוה, וישב שם, עד-עולם. כג. ויאמר לה אלקנה אישה עשי הטוב בעיניך, שבי עד-גמלך אתו--אך יקם יהוה, את-דברו; ותשב האשה ותיק את-בנה, עד-גמלה אתו. כד. ותעלה עמה כאשר גמלתו, בפריים שלשה ואיפה אחת קמח ונבל יין, ותבאהו בית-יהוה, שלו; והנער, נער. כה. וישחטו, את-הפרי; ויבאו את-הנער, אל-עלי. כו. ותאמר בי אדני, חי נפשך אדני; אני האשה, הנצבת עמך בזה, להתפלל, אלי-יהוה. כז. אל-הנער הזה, התפללתי; ויתן יהוה לי את-שאלתי, אשר שאלתי מעמו. כח. וגם אנכי, השאלתהו ליהוה, כל-הימים אשר היה, הוא שאול ליהוה; וישתחו שם, ליהוה. א. ותתפלל חנה, ותאמר, עלץ לבי ביהוה, רמה קרני ביהוה; רחב פי על-אויבי, כי שמחתי בישועתך. ב. אין-קדוש כיהוה, כי אין בלתך; ואין צור, כאלהינו. ג. אל-תברו גבהה גבהה, יצא עתק מפיכם: כי אל דעות יהוה, ולא (ולו) נתכנו עללות. ד. קשת גברים, חתים; ונכשלים,

HIDDEN WOMEN IN THE BIBLE

with Chazan Arik Wollheim

אָזרו חיל. ה. שְׁבַעִים בְּלָחֶם נִשְׁכְּרוּ, וְרַעֲבִים חָדְלוּ, עַד-עֲקָרָה יִלְדָה שִׁבְעָה, וְרַבַּת בָּנִים אִמְלָלָה. ו. הָיָה, מִמִּית וּמְחִיָּה; מוֹרִיד שְׂאוֹל, וַיַּעַל. ז. הָיָה, מוֹרִישׁ וּמַעֲשִׂיר; מִשְׁפִּיל, אֶף-מְרוֹמִם. ח. מְקִים מַעְפָּר דָּל, מֵאֲשַׁפֵּת יָרִים אֲבִיוֹן, לְהוֹשִׁיב עִם-נְדִיבִים, וְכֹסֵא כְבוֹד יִנְחָלָם: כִּי לַיהוָה מִצְקֵי אֶרֶץ, וַיִּשֶׁת עֲלֵיהֶם תִּבֵּל. ט. רָגְלֵי חֲסִידוֹ יִשְׁמַר, וְרַשְׁעִים בַּחֲשֵׁךְ יִדְמוּ: כִּי-לֹא בִכְחַ, יִגְבֵּר אִישׁ. י. הָיָה יַחְתּוֹ מְרִיבּוֹ, עָלוּ בְשָׂמַיִם יָרַעַם--יְהוָה, יָדִין אֶפְסֵי-אֶרֶץ; וַיִּתֶּן-עַז לְמַלְכוֹ, וַיִּרַם קֶרֶן מְשִׁיחוֹ יֵא וַיִּלְךְ אֶלְקִנָּה הַרְמַתָּה, עַל-בֵּיתוֹ; וְהִנְעַר, הִיָּה מְשַׁרְת־אֶת-יְהוָה, אֶת-פָּנָי, עַל־הַכֶּהֵן. יב. וּבְנֵי עָלִי, בְּנֵי בְלִיעֵל: לֹא יָדְעוּ, אֶת-יְהוָה... יז. וַתְּהִי חֲטָאת הַנְּעָרִים גְּדוֹלָה מְאֹד, אֶת-פָּנָי יְהוָה: כִּי נֶאֱצַו הָאֲנָשִׁים, אֶת מִנְחַת יְהוָה. יח. וּשְׂמוּאֵל, מְשַׁרְת־אֶת-פָּנָי יְהוָה: נַעַר, חֲגוּר אֲפוּד בָּד... כ. וַיִּבְרַךְ עָלַי אֶת-אֶלְקִנָּה וְאֶת-אִשְׁתּוֹ, וַאֲמַר יִשָּׁם יְהוָה לָךְ זֶרַע מִן-הָאִשָּׁה הַזֹּאת, תַּחַת הַשְּׂאֵלָה, אֲשֶׁר שָׂאֵל לַיהוָה; וְהִלְכוּ, לְמִקְוָמוֹ. כא. כִּי-פָקֵד יְהוָה אֶת-חַנָּה, וַתִּהְיֶה וַתִּלְדַּד שְׁלֹשָׁה-בָנִים וַאֲשֵׁתִי בְנוֹת; וַיִּגְדַּל הַנַּעַר שְׂמוּאֵל, עִם-יְהוָה כֹּב וְעָלִי, זָקֵן מְאֹד; וְשָׁמַע, אֶת כָּל-אֲשֶׁר יַעֲשֶׂהוּ בְּנָיו לְכָל-יְשָׁאֵל... כג. וַיֹּאמֶר לָהֶם, לְמָה תַעֲשׂוּן כְּדֹבְרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אֲנֹכִי שָׁמַע אֶת-דְּבָרֵיכֶם רָעִים, מֵאֵת כָּל-הָעָם אֵלֶּה... וְלֹא יִשְׁמְעוּ לְקוֹל אֲבֵיהֶם, כִּי-חָפֵץ יְהוָה לְהַמִּיתָם. כו. וְהִנְעַר שְׂמוּאֵל, הֵלֶךְ וַיִּגְדַּל וְטוֹב: גַּם, עִם-יְהוָה, וְגַם, עִם-אֲנָשִׁים.

There was a man from Ramathaim of the Zuphites, in the hill country of Ephraim, whose name was Elkanah son of Jeroham son of Elihu son of Tohu son of Zuph, an Ephraimite. 2 He had two wives, one named Hannah and the other Peninnah; Peninnah had children, but Hannah was childless. 3 This man used to go up from his town every year to worship and to offer sacrifice to the LORD of Hosts at Shiloh.—Hophni and Phinehas, the two sons of Eli, were priests of the LORD there. 4 One such day, Elkanah offered a sacrifice. He used to give portions to his wife Peninnah and to all her sons and daughters; 5 but to Hannah he would give one portion only—though Hannah was his favorite—for the LORD had closed her womb. 6 Moreover, her rival, to make her miserable, would taunt her that the LORD had closed her womb. 7 This happened year after year: Every time she went up to the House of the LORD, the other would taunt her, so that she wept and would not eat. 8 Her husband Elkanah said to her, “Hannah, why are you crying and why aren’t you eating? Why are you so sad? Am I not more devoted to you than ten sons?” 9 After they had eaten and drunk at Shiloh, Hannah rose.—The priest Eli was sitting on the seat near the doorpost of the temple of the LORD.— 10 In her wretchedness, she prayed to the LORD, weeping all the while. 11 And she made this vow: “O LORD of Hosts, if You will look upon the suffering of Your maidservant and will remember me and not forget Your maidservant, and if You will grant Your maidservant a male child, I will dedicate him to the LORD for all the days of his life; and no razor shall ever touch his head.” 12 As she kept on praying before the LORD, Eli watched her mouth. 13 Now Hannah was praying in her heart; only her lips moved, but her voice could not be heard. So Eli thought she was drunk. 14 Eli said to her, “How long will you make a drunken spectacle of yourself? Sober up!” 15 And Hannah replied, “Oh no, my lord! I am a very unhappy woman. I have drunk no wine or other strong drink, but I have been pouring out my heart to the LORD. 16 Do not take your maidservant for a worthless woman; I have only been speaking all this time out of my great anguish and distress.” 17 “Then go in peace,” said Eli, “and may the God of Israel grant you what you have asked of Him.” 18 She answered, “You are most kind to your handmaid.” So the woman left, and she ate, and was no longer downcast. 19 Early next morning they bowed low before the LORD, and they went back home to Ramah. Elkanah knew his wife Hannah and the LORD remembered her. 20 Hannah conceived, and at the turn of the year bore a son. She named him Samuel, meaning, “I asked the LORD for him.” 21 And when the man Elkanah and all his household were going up to offer to the LORD the annual sacrifice and his votive sacrifice, 22 Hannah did not go up. She said to her husband, “When the child is weaned, I will bring him. For when he has appeared before the LORD, he must remain there for good.” 23 Her husband Elkanah said to her, “Do as you think best. Stay home until you have weaned him. May the LORD fulfill His word.” So the woman stayed home and nursed her son until she weaned him. 24 When she had weaned him, she took him up with her, along with three bulls, one ephah of flour, and a jar of wine. And though the boy was still very young, she brought him to the House of the LORD at Shiloh. 25 After slaughtering the bull, they brought the boy to Eli. 26 She said, “Please, my lord! As you live, my lord, I am the woman who stood here beside you and prayed to the LORD. 27 It was this boy I prayed for; and the LORD has granted me what I asked of Him. 28 I, in turn, hereby lend him to the LORD. For as long as he lives he is lent to the LORD.” And they bowed low there before the LORD. And Hannah prayed: My heart exults in the LORD; I have triumphed through the LORD. I gloat over my enemies; I rejoice in Your deliverance. 2 There is no holy one like the LORD, Truly, there is none beside You; There is no rock like our God. 3 Talk no more with lofty pride, Let no arrogance cross your lips! For the LORD is an all-knowing God; By Him actions are measured. 4 The bows of the mighty are broken, And the faltering are girded with strength. 5 Men once sated must hire out for bread; Men once hungry hunger

HIDDEN WOMEN IN THE BIBLE

with Chazan Arik Wollheim

no more. While the barren woman bears seven, The mother of many is forlorn. 6 The LORD deals death and gives life, Casts down into Sheol and raises up. 7 The LORD makes poor and makes rich; He casts down, He also lifts high. 8 He raises the poor from the dust, Lifts up the needy from the dunghill, Setting them with nobles, Granting them seats of honor. For the pillars of the earth are the LORD's; He has set the world upon them. 9 He guards the steps of His faithful, But the wicked perish in darkness— For not by strength shall man prevail. 10 The foes of the LORD shall be shattered; He will thunder against them in the heavens. The LORD will judge the ends of the earth. He will give power to His king, And triumph to His anointed one. 11 Then Elkanah [and Hannah] went home to Ramah; and the boy entered the service of the LORD under the priest Eli. 12 Now Eli's sons were scoundrels; they paid no heed to the LORD. ..The sin of the young men against the LORD was very great, for the men treated the LORD's offerings impiously. 18 Samuel was engaged in the service of the LORD as an attendant, girded with a linen ephod... Eli would bless Elkanah and his wife, and say, "May the LORD grant you offspring by this woman in place of the loan she made to the LORD." Then they would return home. 21 For the LORD took note of Hannah; she conceived and bore three sons and two daughters. Young Samuel meanwhile grew up in the service of the LORD. 22 Now Eli was very old. When he heard all that his sons were doing to all Israel... he said to them, "Why do you do such things? I get evil reports about you from the people on all hands. 24 Don't, my sons! But they ignored their father's plea; for the LORD was resolved that they should die....26 Young Samuel, meanwhile, grew in esteem and favor both with God and with men.

שופטים	שמואל א
ויהי איש מהר אפרים	ויהי איש אחד...מהר אפרים
חג ה' בשלו מימים ימימה	ועלה האיש...מימים ימימה ולזבח.. בשלה
פינחס... עמד לפניו בימים ההם	חפני ופנחס כהנים לה'
וידר יפתח נדר לה	ותדר נדר ותאמר
בימים ההם אין מלך בישראל	ויתן עז למלכו

10. ילקוט שמעוני שמו"א א, ב

"א"ר יונה בש"ר חמא כיון שראתה חנה שלא ילדה אמרה אומר לו שיכניס צרתי בתוך ביתי ומתוך כך יראה הקב"ה ויפקוד אותי."

11. פסיקתא פרשה מג

" וחנה, צירפה הקב"ה אף היא לפי כחה, וכמה צירף אותה, אמרו רבותינו תשע עשרה שנה."

12. מצודת דוד שמו"א א, ז

" וכן יעשה. כן עשה אלקנה בכל שנה, לתת לחנה מנה אחת אפים:.... ותבכה. בכל עת בואה אל שילה, בכתה מרוב התוהו, ובעבור זה נמנע ממנה תאות האכילה:"

13. ר' אברהם מרדכי פיורקא (1853-1933) דרך הקדש, ירושלים, תש"מ

" ויהי היום ויזבח אלקנה", "ותבכה ולא תאכל" - אלו הדברים שנתרחשו באותו יום מיוחד המתואר "ויזבח" תגובה של "ותבכה ולא תאכל" דבר זה מה התרחש שנה בשנה, מדי עלות המשפחה לבית ה' "

14. מלבי"ם שמו"א א, ט

"מדוע לא קמה עד הנה להתפלל רק זה עתה הפעם הראשון?"

15. רלב"ג שמו"א א, א

" שהוא היה לוי ... היותו גר בהר אפרים ... והנה סמך זה הספור לשני הספורים הקודמים כי בכל אחד מהספורים ההם היה מה שהגיע מהקלקול בסבת לוי היה גר בהר אפרים כי הנער הלוי היה גר בבית מיכה שהיה בהר אפרים והאיש הלוי בעל הפילגש גם כן היה גר בהר אפרים ... והנה סמך לזה זה הספור שהיה איש לוי גר בהר אפרים ויצא ממנו מי שבאה טובה גדולה על ידו לישראל: "

HIDDEN WOMEN IN THE BIBLE

with Chazan Arik Wollheim

16. מלבי"ם שמו"א א,א
" ויהי איש אחד יש הבדל בין כשכתוב ויהי איש כמו ויהי איש מהר אפרים ויהי איש לוי שם ובין כשכתוב ויהי איש אחד, שמורה שהיה מיוחד לאיזה דבר גדול, וכמו שאמרו במדרש רבה (פ"י) במ"ש ויהי איש אחד גדול היה, ויהי איש אחד מצרעה, היה מיוחד להולדת שמשון, ופה היה מיוחד להולדת שמואל.."
17. רש"י שמו"א א,א
" אפרתי. בן פלטין אבגיגוס, אדם חשוב"
18. שמו"א ב, כז
" וַיָּבֹא אִישׁ-אֱלֹהִים, אֶל-עֲלִי; וַיֹּאמֶר אֵלָיו, כֹּה אָמַר יְהוָה, הַנְּגִלָה נְגִילָתִי אֶל-בֵּית אָבִיךָ, בְּהִיוֹתְךָ בְּמִצְרַיִם לְבֵית פְּרָעֹה."
19. מלבי"ם שמו"א ב, כז
" ויבא איש אלהים אמרו חכמינו זכרונם לברכה (בסדר עולם) שהיה אלקנה.."
20. תנא דבי אליהו פ"ח
" אלקנה היה עולה לשילה ארבע פעמים בשנה (שלוש - ברגלים ועוד פעם שקיבל עליו בנדבה) יחד עם כל בני ביתו. בדרך היו לנים ברחובה של עיר. והיו שואלין להם: להיכן תלכו? ואומרים להם: לבית האלקים שבשילה - שמשם תצא תורה ומעשים טובים. ואתם, למה לא תבואו עמנו ונלך ביחד? מיד עיניהם משגרים דמעות ואומרים להם: נעלה עמכם. וכן אמר להם עוד הפעם, עד שעלו עמו לשנה הבאה חמישה בתים ולשנה האחרת עשרה בתים. ובדרך שהיה עולה שנה זו - אינו עולה לשנה האחרת, עד שהיו כל ישראל עולין עמו והיה אלקנה מכריע את כל ישראל לכף זכות וחינך אותם למצוות וזכו רבים על ידו"
21. מדרש שמואל פ"א
" ועלה האיש ההוא" - נתעלה האיש בביתו, נתעלה האיש בחצרו, נתעלה בעירו, נתעלה בכל ישראל"
22. אגדת בראשית פרק מט
" כך אף אלקנה נמצא צדיק יחידי בכל דורו, וכל מעשיו של אלקנה דומים לאברהם..."
23. רלב"ג שמו"א ב,ג
" אמרה בעבור דברי פנינה ... והיותה מתגדלת עליה מצד רבוי בניה ובעבור הדברים האלו שאומרים האנשים קצת לקצת אל תרבו לדבר גבוהה גבוהה ודבר חזק בעבור מה שתראו שהגיע לכם מהטוב או שראוי להגיע מצד כחכם ועוצם ידיכם או רוב הצלחתכם או חולשת שכנגדכם או רוע הצלחתם כי השם לבדו יודע העתידות ולא נתכנו המעשים לאיש אשר יחשב לעשותם כי לא אדם דדכו"
24. רלב"ג שמו"א ז,טו
" להודיע שאין ראוי להתגאות על רבוי הטובה ולבזות הקשי יום הלא תראה כי פנינה מתפארת ברבוי בניה ובנותיה והיתה מכעסת חנה מפני היותה עקרה"
25. פסיקתא רבתי פרשה מ"ג
" וכעסתה צרתה גם כעס, שהיתה פנינה מכעסת את חנה כעס בתוך כעס, ומה היתה עושה, אמר רבי נחמן בר אבא היתה פנינה משכמת ואומרת לחנה אין את עומדת ומרחצת פניהם של בניך כדי שילכו לפני הספר. ובשש שעות היתה אומרת אין את עומדת ומקבלת את בניך שבאו מבית הספר..."
26. בבא בתרא טז ע"א
"א"ר לוי שטן ופנינה לשם שמים נתכונו"

HIDDEN WOMEN IN THE BIBLE

with Chazan Arik Wollheim

27. פסיקתא רבתי פרשה מג
" עד עקרה ילדה שבעה זו חנה, ורבת בנים אומללה זו פנינה... דבר אחר הלא אנכי טוב לך מעשרה בנים, אילו עשרה בנים של פנינה, לא עשה אלא כשבא לפקוד את חנה היתה חנה יולדת בן אחד ופנינה קוברת שני בנים, והיתה חנה מעוברת בן חמישי, ונתייראה פנינה שלא תקבור שני בניה שנשתיירו לה, מה עשתה פנינה, הלכה ובקשה מן חנה 'יודעת אני שחטאתי לך, אלא וותר לי כדי שיחיו שני בני שנשתיירו לי' באותה השעה נתפללה חנה לפני הקב"ה, אמרה לפניו וותר לה את שני בניה שיחיו..."
28. דעת מקרא שמו"א א,ו
" שנתקנאה בחנה מחמת אהבת בעלה אליה"
29. רד"ק שמו"א א,ו
" פנינה שהיתה צרה לה, וכן כל שתי נשים לאיש אחד נקראות צרות לפי שהן אויבות זו לזו ברוב"
30. רש"י שמואל א א,ז
" שנה בשנה. נותן לה חלק מובחר, להראותה שמחבבה וצרתה, לפי חבה שבעלה מראה לה, כן תרבה גם היא להכעיסה:"
31. מדרש שמואל סוף פרשה א
" כל מעשה חנה בכפליים - כעסה בכפלים... מנתה בכפליים בכייתה בכפליים... ראייתה בכפליים... נדרה בכפליים"
32. יבמות, סד, ע"א
" אמר ר' יצחק... מפני מה היו אבותינו עקורים? מפני שהקב"ה מתאווה לתפילתן של צדיקים."
33. בראשית כה, כא
" ויעתר יצחק ליהוה לנכח אשתו, פי עקרה הוא "
34. בראשית, ל, כב
" ויזכר אלהים את רחל. וישמע אליה אלהים ויפתח את רחמה"
35. בראשית כ"ח, כ-כב
" כ ויידר יעקב, נדר לאמר: אם-יהוה אלהים עמדי, ושמרני בדרך הזה אשר אנכי הולך, ונתן-לי לחם לאכל, ובגד ללבש. כא ושכתי בשלום, אל-בית אבי; והיה יהוה לי, לאלהים. כב והאבן הזאת, אשר-שמתי מצבה--יהיה, בית אלהים; וכל אשר תתן-לי, עשר אעשרנו לה."
36. במדבר כ"א, ב
" ויידר ישראל נדר ליהוה, ויאמר: אם-נתן תתן את-העם הזה, בְּיָדִי--והחרמתי, את-עריהם. "
37. שופטים י"א, ל-לא
" ל ויידר יפתח נדר ליהוה, ויאמר: אם-נתון תתן את-בני עמון, בְּיָדִי. לא והיה היוצא, אשר יצא מדלתי ביתי לקראתי, בשוּבִי בשלום, מבני עמון--והיה, ליהוה, והעליתיהו, עלה."
38. ברכות לא ע"ב
" ותדר נדר ותאמר ה' צ-באות' – אמר רבי אלעזר: מיום שברא הקדוש ברוך הוא את עולמו לא היה אדם שקראו להקדוש ברוך הוא צ-באות', עד שבאתה חנה וקראתו צ-באות'"
39. ד' רפל, 'כחה של תפילה' עורך, ח' חמיאל מעיינות ח, ירושלים, תשכ"ח
" ההרגשה, שהתפילה משפיעה על הנהגת העולם, ... כי על ידי התפילה נעשה האדם שותפו של הקב"ה בהנהגה הנסית של העולם, בחידוש היום יומי של מעשה בראשית. והכרת תפקידו--כי אם אמנם ניתנה לאדם האפשרות להשפיע על ידי תפילה, עליו לעשות זאת, כאשר נדמה לו, שבלעדי תפילתו ימנע ה' את חסדו מן האנושות."
40. ספר העיקרים ד, יח
" אבל נאמין, שכמו שלא תשתנה ידיעתו עם מציאות טבע האפשר, כן לא תשתנה עם התפילה."

HIDDEN WOMEN IN THE BIBLE

with Chazan Arik Wollheim

41. שמו"א א, יא
"ונתתיו לה' כל ימי חיינו ומורה לא יעלה על ראשו"

42. שופטים י"ג, ה
"כי הנה הרה וילדת בן ומורה לא יעלה על ראשו כי נזיר א-להים יהיה הנער מן הבטן"

43. משנה נזיר ט, ה
"נזיר היה שמואל, כדברי רבי נהוראי, שנאמר ומורה לא יעלה על ראשו, נאמר בשמשון ומורה, ונאמר בשמואל ומורה, מה מורה האמורה בשמשון, נזיר אף מורה האמורה בשמואל, נזיר. אמר רבי יוסי, והלא אין מורה אלא של בשר ודם"

44. ויקרא כ"א, יב
"ועל כל נפשות מת לא יבא לאביו ולאמו לא יטמא. ומן המקדש לא יצא ולא יחלל את מקדש אלהיו כי נזר שמן משחת א-להיו עליו אני ה'"

Artscroll = Crown; Sefaria.org = distinction; JPS =consecration;

חנה	רחל
כי את חנה אהב	ויאהב יעקב את רחל
כעסותה צרתה גם כעס בעבור הרעמה... מדי עלתה בבית ה' כן תכעסנה	נפתולי א-להים נפתלתי עם אחותי גם יכלתי
למה תבכי ולמה לא תאכלי ולמה ירע לבבך וכי טוב לך מעשרה בניים.	התחת א-להים אנכי אשר מנע ממך פרי בטן
ויזכרה ה'... ונתהר חנה ותלד בן	ויזכר א-להים את רחל... ונתהר ותלד בן
ונתהר חנה ותלד בן ותקרא את שמו שמואל כי מה' שאלתי	ונתהר ותלד בן ותאמר אסף א-להים את חרפתי. ותקרא את שמו יוסף לאמר יסף ה' לי בן אחר

45.

שרה	רחל
ותאמר שרי אל אברם הנה נא עצרני ה' מלדת בא נא אל שפחתי אולי אבנה ממנה"	ותרא רחל, כי לא ילדה ליעקב, ותקנא רחל, באחותה; ותאמר ליעקב הבה לי בניים, ואם אין מתה אנכי. ב. ויחר-אף יעקב, ויאמר, התחת אלהים אנכי, אשר-מנע ממך, פרי-ג ותאמר, הנה אמתני בלכה בא אליה; ותלד, על-ברכתי, אבנה גם-אנכי, ממנה .

46. רש"י שמו"א א, יג
"שלא היו רגילין להתפלל בלחש"

47. מדרש שמואל פרשה א
"ועלי הכהן יושב על הכסא, מלמד שבאותו יום מנו אותו כהן גדול."

48. הגר"א קול אליהו שמו"א א
" והנה באמת גם על עלי יפלא האם לא היה מכיר את חנה שהיא אשת אלקנה ונחשבת משבע הנביאות, ואיך חשד אותה לשכורה... ושאל באורים ותמים שלו, ויצאו האותיות בולטים או מאירים בתבנית כזה "הכשר", והוא צרפם שהוראתם הוא שכרה, ואמרה לו חנה לא אדון אתה בדבר הזה ולא רוח הקודש איכא גבר לצרף האותיות כהוראתם האמתיים, שצירופם הוא כשרה, כלומר שאני אשה קשת רוח עקרה מתפללת על בניים כשרה אמנו."

שכרה (drunk) --- כשרה (kosher) – כשרה (like Sarah)

HIDDEN WOMEN IN THE BIBLE

with Chazan Arik Wollheim

49. " אל תתן את אמתך לפני בת בליעל " vs " ובני עלי בני בליעל "

50.

שמואל	לי
הנער היה משרת את ה'	ובני עלי בני בליעל לא ידעו את ה'
ושמואל משרת את פני ה' נער חגור אפוד בד	ותהי חטאת הנערים גדולה מאד.. כי נאצו הנערים
ולא ישמעו לקול אביהם כי חפץ ה' להמיתם	הנער שמואל הולך וגדל וטוב גם עם ה' וגם עם אנשים... שמואל עם ה'

51. בבא בתרא, יד, ע"ב

" שמואל כתב ספרו ושופטים ורות... "

52. גיטין נז, ב

"ורב יהודה אמר זו אשה ושבעה בניה אתיוהו קמא לקמיה דקיסר אמרו ליה פלח לעבודת כוכבים אמר להו כתוב בתורה (שמות כ, ב) אנכי ה' אלהיך אפקוהו וקטלוהו

And Rav Yehuda said: This verse applies to the woman and her seven sons who died as martyrs for the sake of the sanctification of God's name. The incident occurred as follows: They brought in the first of the woman's sons before the emperor and said to him: Worship the idol. He said to them: I cannot do so, as it is written in the Torah: "I am the Lord your God" (Exodus 20:2). They immediately took him out and killed him.

ואתיוהו לאידך לקמיה דקיסר אמרו ליה פלח לעבודת כוכבים אמר להו כתוב בתורה (שמות כ, ב) לא יהיה לך אלהים אחרים על פני אפקוהו וקטלוהו לאידך אמרו ליה פלח לעבודת כוכבים אמר להו כתוב בתורה (שמות כב, יט) זובח לאלהים יחרם אפקוהו וקטלוהו And they then brought in another son before the emperor, and said to him: Worship the idol. He said to them: I cannot do so, as it is written in the Torah: "You shall have no other gods beside Me" (Exodus 20:3). And so they took him out and killed him. They then brought in yet another son before the emperor, and said to him: Worship the idol. He said to them: I cannot do so, as it is written in the Torah: "He that sacrifices to any god, save to the Lord only, he shall be utterly destroyed" (Exodus 22:19). And so they took him out and killed him.

אתיוהו לאידך אמרו ליה פלח לעבודת כוכבים אמר להו כתוב בתורה (שמות לד, יד) לא תשתחוה לאל אחר אפקוהו וקטלוהו אתיוהו לאידך אמרו ליה פלח לעבודת כוכבים אמר להו כתוב בתורה (דברים ו, ד) שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד אפקוהו וקטלוהו

They then brought in another son, and said to him: Worship the idol. He said to them: I cannot do so, as it is written in the Torah: "You shall not bow down to any other god" (Exodus 34:14). And so they took him out and killed him.

They then brought in yet another son, and said to him: Worship the idol. He said to them: I cannot do so, as it is written in the Torah: "Hear, O Israel, the Lord is our God, the Lord is One" (Deuteronomy 6:4). And so they took him out and killed him.

אתיוהו לאידך אמרו ליה פלח לעבודת כוכבים אמר להו כתוב בתורה (דברים ד, לט) וידעת היום והשבות אל לבבך כי ה' הוא האלהים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד אפקוהו וקטלוהו

They then brought in another son, and said to him: Worship the idol. He said to them: I cannot do so, as it is written in the Torah: "Know therefore this today, and consider it in your heart, that the Lord, He is God in heaven above and upon the earth beneath; there is no other" (Deuteronomy 4:39). And so they took him out and killed him.

אתיוהו לאידך אמרו ליה פלח לעבודת כוכבים אמר להו כתוב בתורה (דברים כו, יז) את ה' האמרת וגו' וה' האמירך היום כבר נשבענו להקדוש ברוך הוא שאין אנו מעבירין אותו באל אחר ואף הוא נשבע לנו שאין מעביר אותו באומה אחרת

They then brought in yet another son, and said to him: Worship the idol. He said to them: I cannot do so, as it is written in the Torah: "You have avouched the Lord this day to be your God...and the Lord has avouched you this day to be a people for His own possession" (Deuteronomy 26:17-18). We already took an oath to the Holy One, Blessed be He, that we will not exchange Him for a different god, and He too has taken an oath to us that He will not exchange us for another nation.

א"ל קיסר אישדי לך גושפנקא וגחין ושקליה כי היכי דלימרו קביל עליה הרמנא דמלכא א"ל חבל עלך קיסר חבל עלך קיסר על כבוד עצמך כן על כבוד הקב"ה על אחת כמה וכמה

HIDDEN WOMEN IN THE BIBLE

with Chazan Arik Wollheim

It was the youngest brother who had said this, and the emperor pitied him. Seeking a way to spare the boy's life, the emperor said to him: I will throw down my seal before you; bend over and pick it up, so that people will say that he has accepted the king's authority [harmana]. The boy said to him: Woe [haval] to you, Caesar, woe to you, Caesar. If you think that for the sake of your honor I should fulfill your command and do this, then for the sake of the honor of the Holy One, Blessed be He, all the more so should I fulfill His command.

אפקוהו למיקטליה אמרה להו אימיה יהבוהו ניהלי ואינשקיה פורתא אמרה לו בניי לנו ואמרו לאברהם אביכם אתה עקדת מזבח אחד ואני עקדתי שבעה מזבחות אף היא עלתה לגג ונפלה ומתה יצתה בת קול ואמרה (תהלים קיג, ט) אם הבנים שמחה
As they were taking him out to be killed, his mother said to them: Give him to me so that I may give him a small kiss. She said to him: My son, go and say to your father Abraham, You bound one son to the altar, but I bound seven altars. She too in the end went up to the roof, fell, and died. A Divine Voice emerged and said: "A joyful mother of children" (Psalms 113:9), as she raised her children to be devoted in their service of God.

53. מצודת דוד שמואל א א' יז

" יתן את שלתך. ימלא את בקשתך, ובדרך תפלה אמר"

54. רד"ק שמו"א א, יז

" אמר לה כך דרך נבואה כי נביא היה ..."

55. ברכות, לא, ע"א

" אמר רב המנונא כמה הלכתא גברוותא איכא למשמע מהני קראי דחנה... מכאן למתפלל צריך שיכוון לבו... מכאן למתפלל שיחתוך בשפתיו... מכאן שאסור להגביה קולו בתפלתו..."

56. משנה תורה, הלכות שמיטה ויובל, י"ג, יג

" ולא שבט לוי בלבד אלא כל איש ואיש מכל באי עולם אשר נדבה רוחו אותו והבינו מדעו להבדל לעמוד לפני ה' לשרתו... הרי זה נתקדש קודש קודשים ויהיה ה' חלקו ונחלתו..."

57. שמו"א א

(יז) ויען עלי ויאמר לכי לשלום וא-להי ישראל יתן את שלתך אשר שאלת מעמו...
(כ) ויהי לתקפות הימים ותהר חנה ותלד בן ותקרא את שמו שמואל כי מה שאלתי...
(כז) אל הנער הזה התפללתי ויתן ה' לי את שאלתי אשר שאלתי מעמו:
(כח) וגם אנכי השאלתהו לה' כל הימים אשר היה הוא שואל לה' וישתחוו שם לה':

58. ראב"ע שמות י"ח, ג

" והנה שמואל מגזרת שמו א-ל, וקראתו אמו בשם א-ל, כי נתנו לה כאשר שאלה. ואל תתמה איך יקרא שם אדם בשם א-ל, כי הנה כמוהו צורי ש-די (במדבר ז', לו), ורבים ככה."

59. ברכות לא ע"ב

" אמר רבי אלעזר: שמואל מורה הלכה לפני רבו היה, שנאמר: 'וישחטו את הפר ויביאו את הנער אל עלי' – משום ד'וישחטו את הפר' הביאו הנער אל עלי? אלא, אמר להן עלי: קראו כהן, ליתי ולשחוט. חזנהו שמואל דהוון מהדרי בתר כהן למישחט, אמר להו: למה לנו לאהדורי בתר כהן למישחט?! שחיטה בזר כשרה! אייתוהו לקמיה דעלי, אמר ליה: מנא לך הא? אמר ליה: מי כתיב 'ושחט הכהן'?! 'והקריבו הכהנים' כתיב! מקבלה ואילך מצות כהונה; מכאן לשחיטה שכשרה בזר. אמר ליה: מימר שפיר קא אמרת, מיהו, מורה הלכה בפני רבך את, וכל המורה הלכה בפני רבו חייב מיתה. אתיא חנה וקא צוה קמיה: 'אני האשה הנצבת עמכה בזה' וגו'. אמר לה: שבקי לי דאענשיה, ובעינא רחמי ויהיב לך רבא מיניה. אמרה ליה: 'אל הנער הזה התפללתי' "

Sylvia & David Kellerman Beit Medrash Program

HIDDEN WOMEN IN THE BIBLE
with Chazan Arik Wollheim